

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Pedagogika volného času

**VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ ČINNOSTI VE
ŠKOLNÍ DRUŽINĚ
AFTER-SCHOOL CLUB EDUCATIONAL
ACTIVITIES**

Bakalářská práce: 11-FP-KPP- 44

Autor:

Michaela POKORNÁ

Podpis:

.....

Adresa:

Kunratická 1173

463 11, Liberec 30

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D. - KPP

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
60	-	1	-	8	2 + CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce

V Liberci dne: 24.4.2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Michaela POKORNÁ
Osobní číslo: P09000314
Studijní program: B7505 Vychovatelství
Studijní obor: Pedagogika volného času
Název tématu: Výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině
Zadávající katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

CÍLE:

Popsat problematiku činnosti školní družiny z hlediska současných požadavků daných školním vzdělávacím programem.

Na základě rozboru školního vzdělávacího programu zpracovat Nápadník činností pro školní družinu.

POŽADAVKY:

- 1) vyhledat a prostudovat příslušnou odbornou literaturu
- 2) ve vybrané družině analyzovat školní vzdělávací program
- 3) vypracovat soubor námětů na konkrétní činnosti směřující k naplnění výchovně vzdělávacích cílů školní družiny.

METODY:

- analýza problému
- studium školního vzdělávacího programu

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. Zájmová činnost ve školní družině. Praha : Portál, 2009. 228 s.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. Rok ve školní družině. Praha : Portál, 2003. 166 s.

PÁVKOVÁ, Jiřina; HÁJEK, Bedřich. Školní družina. Praha : Portál, 2007. 149 s.

HÁJEK, Bedřich, et al. Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny. Praha : Portál, 2007. 120 s.

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: 13. května 2011

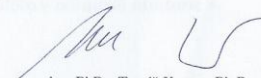
Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

dne 23-05-2011

Čestné prohlášení

Název práce: Výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině

Jméno a příjmení Michaela Pokorná

autora:

Osobní číslo: P09000314

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. 4. 2012

Michaela Pokorná

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce PaedDr. Jitce Jursové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za její praktické připomínky a cenné rady.

Poděkování patří mé rodině a mému příteli, kteří mi byli oporou během celé práce.

Výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině

Anotace

Bakalářská práce pojednává o výchovně vzdělávacích činnostech ve školní družině. Cílem mé práce je popsat problematiku činnosti školní družiny z hlediska současných požadavků daných školním vzdělávacím programem, dále na základě rozboru školního vzdělávacího programu školní družiny jedné z libereckých základních škol zpracovat „Nápadník činností pro školní družinu“.

Klíčová slova

Školní družina, její funkce a cíle, výchovně vzdělávací činnosti, školní vzdělávací program

After-school club educational activities

Anotation

My bachelor's work deals with educational and instructional activities in a school club. The aim of my work is to describe activity issues of a school club from the position of contemporary requirements given by the school educational system and then on the basis of analysis of one school educational programme of one particular Liberec's school club to prepare „The List of Activity Ideas for a School Club“.

Key words

The after school club, its functions and aims, educational activities, the school educational program

Obsah

Obsah	7
Seznam použitých zkratk	9
Úvod.....	10
1. Školní družina	11
1. 1 Školní družina obecně.....	11
1. 2 Historický vývoj	12
1. 3 Funkce školních družin.....	13
1. 3. 1 Funkce výchovně vzdělávací	15
1. 3. 2 Funkce zdravotní.....	15
1. 3. 3 Funkce sociální	16
1. 3. 4 Funkce preventivní	17
1. 4. Cíle výchovy ve školní družině	17
1. 5 Klíčové kompetence	18
2 Výchovně- vzdělávací činnosti ve školní družině	19
2. 1 Činnosti odpočinkové	20
2. 2 Činnosti rekreační	20
2. 3 Zájmové činnosti.....	21
2. 3. 1 Činnosti společenskovední	22
2. 3. 2 Zájmové činnosti pracovně technické.....	22
2. 3. 3 Zájmové činnosti přírodovědné	23
2. 3. 4 Zájmové činnosti estetickovýchovné.....	23
2. 3. 5 Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření.....	25
2. 4 Veřejně prospěšné činnosti	25
2. 5 Sebeobslužné činnosti.....	26
2. 6 Příprava na vyučování	26
3 Školní vzdělávací program pro školní družinu	26
3. 1. Identifikační údaje	27
3. 2 Charakteristika zařízení	28

3. 3 Konkrétní cíle vzdělávání	29
3. 4 Časový plán.....	29
3. 5 Formy vzdělávání	31
3. 6 Obsah vzdělávání.....	32
3. 7 Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných.....	32
3. 8 Podmínky přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání	33
3. 9 Personální podmínky	34
3. 10 Materiální podmínky.....	34
3. 11 Ekonomické podmínky	35
3. 12 Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví.....	35
4 Praktická část	37
1 Činnosti odpočinkové	39
2 Činnosti rekreační	42
3 Činnosti zájmové – společenskovední	45
4 Činnosti zájmové- pracovní technické	47
5 Činnosti zájmové- přírodovědné.....	48
6 Zájmové činnosti estetickovýchové.....	49
6. 1 Výtvarně zájmové činnosti	49
6. 2 Hudebně zájmové činnosti.....	50
6. 3 Literárně- dramatické zájmové činnosti	51
7 Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření.....	52
8 Psychosociální hry	55
Závěr	58
POUŽITÁ LITERATURA	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	60

Seznam použitých zkratk

ŠD Školní družina

ŠVP Školní vzdělávací program

ZŠ Základní škola

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině. Školní družina je školským zařízením, které je určeno k výchově dětí mimo vyučování, které probíhá prostřednictvím výchovně vzdělávacích činností.

Pobyt dítěte ve školní družině je plnohodnotným nástrojem komplexního rozvoje dítěte v odpoledních hodinách stejně tak, jako docházka do různých mimoškolních specializovaných zájmových útvarů. Školní družina se společně se základní školou podílí na rozvoji osobnosti dítěte.

Cílem mé práce bylo popsat problematiku činnosti školní družiny z hlediska současných požadavků daných školním vzdělávacím programem a poté na základě rozboru školního vzdělávacího programu vytvořit „Nápadník činností pro školní družinu“.

V teoretické části na základě studia odborné literatury definuji charakteristiku tohoto školního zařízení. Stručně informuji o historii školních družin z dávné minulosti po současnost. Uvádím funkce školní družiny, její výchovně vzdělávací cíle a dále kompetence, které se snaží rozvíjet. Dále se zaměřuji na specifikaci jednotlivých činností v ŠD. V závěru této části analyzuji školní vzdělávací program jedné z libereckých základních škol (dále jen Škola 1).

Praktická část začíná rozbořem školního vzdělávacího programu, posuzujícího návaznost na školní vzdělávací program dané školy. Na základě rozboru navrhuji činnosti, směřující k naplnění odpovídajícím výchovně vzdělávacím cílům školní družiny. Tento „Nápadník činností pro školní družinu“ je založen na vlastní získané praxi a studiu odborné literatury. Přináší vlastní zkušenosti, návrhy a doporučení na činnosti, které směřují k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji. Obsahuje širokou škálu pestrých činností různého zaměření pro zvolené období – jaro.

1. Školní družina

1. 1 Školní družina obecně

Tento pojem můžeme vymezit dle platného právního předpisu, který uvádí: „*Družina poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol, činnost je vykonávána ve dnech školního vyučování a o prázdninách, organizuje zájmové vzdělávání především pro účastníky přihlášené k pravidelné denní docházce. Družina umožňuje účastníkům odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Zájmové vzdělávání je zde uskutečňováno zejména formou příležitostné výchovy – vzdělávací, zájmovou a tematicky rekreační činností nebo formou výchovy pravidelné – vzdělávací a zájmovou činností a v neposlední řadě využitím otevřené nabídky spontánních činností.*“ (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 3)

Školní družiny vznikají při základních školách a jsou zřizovány krajem nebo obcí podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Jejich činnost navazuje na vzdělávání v základní škole, ale nezahrnuje ho.

V naší republice mají tato zařízení již dlouholetou tradici. Plní velmi významnou úlohu pro žáky prvního stupně základního vzdělávání. Je důležité zmínit, že školní družina nemá pouze funkci výchovně vzdělávací, ale také sociální.

Důležité je, aby byla zajištěna péče a rozvoj osobnosti dítěte.

Školní družina je rozdělena do oddělení. Většinou se děti do oddělení rozdělují podle věku. Oddělení je naplněno 25-30 žáky. V jednom oddělení lze integrovat maximálně 5 žáků se zdravotním postižením. Počet žáků v oddělení na jednoho pedagoga s ohledem na bezpečnost stanoví ředitel školy. O přijetí

a nepřijetí do školní družiny rozhoduje též ředitel školy na základě písemné přihlášky.

1. 2 Historický vývoj

V naší zemi má výchova dětí školou povinných v době mimo vyučování dlouholetou tradici. Již Jan Ámos Komenský (1592 – 1670) věnoval pozornost této problematice a velmi zdůrazňoval význam her, zvláště potom pohybových. Na problematiku pedagogického ovlivňování volného času se začal klást důraz v době zavedení povinné školní docházky.

Předchůdci školní družiny byly útulky. V roce 1885 byl v Praze na Vyšehradě založen první oficiální útulek pro děti školou povinné. Děti sem byly umisťovány, pokud se o ně jejich rodiče nemohli během dne starat z důvodu nemoci, či pracovního zaneprázdnění. Útulky se začaly velmi rychle rozšiřovat, další byly zřízeny například v Holešovicích, Karlíně, Hradčanech, Liberci apod. Tyto útulky měli především funkci sociální. Nejdůležitější bylo, že nad dětmi byl dohled a byla zajištěna jejich bezpečnost. Struktura byla velmi pokroková, kromě plnění školních povinností se zde kladl důraz také na činnosti rekreačního charakteru. Hrály se zde různé hry, konaly se sezónní zábavy, cvičilo se. Mezi další činnosti se řadily činnosti výtvarné, hudební, tělovýchovné, literární, přírodovědné, vlastivědné či pracovní.

V roce 1931 byly útulky přejmenovány. Staly se z nich Družiny pro školní mládež, později Družiny mládeže. Byly zde ale stále častěji problémy, jelikož ve družinách nebyli spokojeni starší žáci základních škol, nebyl totiž žádným způsobem rozlišen věkový rozdíl mezi dětmi. Avšak družiny nebyly součástí škol, jednalo se o mimoškolní instituce. Roku 1948 se školní družiny staly součástí škol.

K zásadní změně došlo přijetím zákona o soustavě výchovy a vzdělávání z roku 1960. Zákon stanovil, že školní družiny budou zřizovány pouze pro žáky 1. -5. tříd. Pro žáky 6. -9. tříd byly zřízeny školní kluby.

1. 3 Funkce školních družin

Školní družina je výchovné zařízení významné na prvním stupni základní školy. Je součástí výchovně vzdělávacího systému a zabezpečuje žákům náplň volného času v době před nebo mezi školním vyučováním a odpoledne před odchodem domů nebo do jiných aktivit. Školní družina není pokračováním školního vyučování. Děti zde mají možnost si zvolit, do jaké činnosti se zapojí.

„Den dítěte můžeme velmi zjednodušeně rozdělit na tři časové úseky. Doba tzv. pracovní, dobu mimopracovní a dobu tzv. volného času. Doba pracovní je doba, kterou dítě stráví ve škole při vyučování a přípravou na vyučování. Doba mimopracovní je ta, kterou jedinec potřebuje na regeneraci sil a nezbytné životní úkony jako jídlo, spánek, hygiena, ale u dítěte také doba, kdy je objektem sociálních služeb. Doba volného času, zjednodušeně charakterizovaná jako oblast, kdy se dítě může věnovat zájmovým činnostem podle své svobodné volby.“ (Hájek 2003, s. 15)

V knize Školní družina autoři prolínají školní družinu do doby mimopracovní a do doby tzv. volného času, viz obrázek níže.

Obr. 1 Rozdělení dne dítěte na jednotlivé časové úseky dle B. Hájka

Ve velké většině případů přihlašují rodiče své děti do školní družiny z důvodu vlastního pracovního zaneprázdnění ale také pro možnost rozvoje osobnosti dítěte ve školních odpoledních volnočasových aktivitách. Mnozí rodiče dnes kladou důraz na vytvoření návyku správného využití volného času.

Pestré nabídky jsou prezentované na vývěskách ve školní družině, na webových stránkách školy ale i ve školním časopisu. Na webových stránkách pravidelně aktualizovaných je často samostatný odkaz na školní družinu, kde jsou rodiče informováni o akcích ŠD, které se konaly, konají nebo konat budou.

Práci ŠD lze prezentovat a rozvíjet rozmanitými způsoby. K nejúspěšnějším patří akce rozvíjející mezigenerační vztahy: odpolední kulturní, společenské a sportovní akce. Takové zapojení rodiče do dění v ŠD významným způsobem obohatí všechny zúčastněné. Malý človíček objevuje, že má úžasného tátu (maminku, dědu,...), který např. vyrobil s jeho kamarády a hned venku na hřišti vyzkoušel vystřelovací papírové letadlo na gumičku. Dále se dá práce ŠD velmi dobře prezentovat prostřednictvím výstavy dětských prací na nástěnkách

ve společných prostorech, či jako dárek, nebo přáníčko, kterým děti udělají radost svým blízkým.

Výchova mimo vyučování je specifická oblast výchovného působení v čase podstatně delším a klíčovou úlohu výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní plní družina ale hlavně rodina dítěte.

1. 3. 1 Funkce výchovně vzdělávací

Školní družina se řadí mezi výchovná zařízení, na výchovu a rozvoj vzájemných vztahů je kladen zvláště velký důraz. Zde svou roli sehrávají vychovatelé. V naší zemi jsou hlavně vychovatelky. Výchově dětí je ponechán velký prostor. Je důležité naučit děti efektivním způsobem trávit volný čas. Školní družina pokračuje v komplexním rozvoji osobnosti dítěte, získává nové vědomosti, dovednosti a návyky prostřednictvím zajímavých aktivit. Díky praktickým činnostem a získaným zkušenostem si vytvářejí vlastní názor na život i na svět.

1. 3. 2 Funkce zdravotní

Ve školní družině je kladen velký důraz na dodržování režimu dne ve zdravém životním stylu. Střídání činností aktivních a pasivních, dále organizovaných a spontánních s chvílemi odpočinku vedou ke spokojenosti dětí.

Neméně důležitý je pravidelný pobyt na čerstvém vzduchu podle možností dané školy, na hřišti, na zahradě či vycházkami do okolí. Pobyt venku je pro

děti velmi důležitý, zejména v dnešní době v naší společnosti, protože dosti velká skupina dětí tráví čas hrami na PC. Speciálními pohybovými aktivitami venku posílí kosterní svalstvo a také uvolní přebytek energie, který si nashromačily během dopoledne.

Samozřejmostí ŠD je kladení velkého důrazu na správné hygienické podmínky:

- dodržování pitného režimu
- hygiena po návštěvě WC
- hygiena po návratu z pobytu venku
- kontrola vhodného oblečení

Prostředí školní družiny by mělo být příjemné a hygienicky nezávadné pro bezpečnost, radost a spokojenost dětí.

1. 3. 3 Funkce sociální

Tato funkce je obzvláště ve školních družinách velmi významná pro rozvoj vzájemných vztahů: žák – žák, žák – vychovatel (ka), a také žák - rodina. ŠD má prostor pro budování pochopení a řešení sociálních rozdílů mezi dětmi. Pomáhá prakticky dětem, které vyrůstají v problematickém prostředí. Je důležité vést žáky k nácvikům komunikativních dovedností, k osvojování vhodného chování v běžných denních, ale zejména konfliktních situacích. Samozřejmostí je učení dětí pravidlům společenského chování.

1. 3. 4 Funkce preventivní

Ve školní družině je určitý prostor prevenci sociálně patologických jevů: záškoláctví, šikanování, vandalismus, virtuální drogy (počítače, televize, video), dětská kriminalita, alkoholismus a kouření,...

Způsob prevence je třeba uvážlivě zvolit podle konkrétních problémů určitého žáka ve spolupráci se školním výchovným poradcem nebo školním psychologem.

Prevenci lze obohatit o setkání s kvalifikovanými lektory o.p.s. Maják Liberec nebo návštěvou divadelního představení „ Tvé tělo, tvůj hrad“ – divadlo Piškot Praha.

1. 4. Cíle výchovy ve školní družině

Pro stanovení cílů pro potřebu ŠD můžeme použít formulaci, která je uváděna v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání:

„1. rozvoj dítěte, jeho učení a poznání

2. osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

3. získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Základní cíle vzdělávání je ovšem třeba doplnit o cíle specifické pro školní družinu:

4. vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času.“ (Hájek 2007, s. 19-20)

Pedagogové by měli průběžně sledovat stanovené cíle, zda se spěje k jejich dosažení.

Příklad stanovení výchovných cílů v ŠVP:

- rozvíjí dítě ve vědomostech a dovednostech potřebných k životu ve společnosti
- umožňuje dítěti najít si své místo ve skupině
- napomáhá formování životních postojů a posiluje osobnost dítěte k dosažení úspěchů
- vede žáky k všestranné a otevřené komunikaci
- vede žáky k toleranci a k ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učí je žít společně s ostatními
- v přípravě na vyučování poskytuje pomoc slabším žákům
- má důležitou roli v prevenci negativních sociálních jevů
- zabezpečuje odpočinek, relaxaci a aktivní využití volného času
- upevňuje hygienické návyky, v jídelně dbá na správné stolování
- vzbuzuje v dětech zájem o dění v ŠD
- učí děti hodnotit sebe i druhé
- učí naslouchat druhým
- učí děti chránit společný majetek

Z výše uvedených cílů se odvozují kompetence, které by měli žáci získat.

1. 5 Klíčové kompetence

„Činnost školní družiny, která je pojmově vymezena jako zájmové vzdělávání, spočívá ve vzájemné spolupráci rodiny, školy a dalších institucí. Žák získává určité kompetence, které lze definovat jako souhrn schopností a znalostí a s nimi souvisejících postojů i hodnotových orientací, které jsou předpokladem

k výkonu činností. Kompetence lze tedy chápat jako specificky integrované vzdělávací cíle. Představují přenosný multifunkční soubor znalostí, schopností a postojů, které všichni jedinci potřebují pro svou osobní realizaci, začlenění do společnosti a zaměstnání.“ (Hájek 2007, s. 11-12)

Školní družina navazuje na předškolní vzdělávání:

Kompetence k učení

Kompetence k řešení problémů

Komunikativní kompetence

Sociální a interpersonální kompetence

Občanské kompetence

Kompetence k trávení volného času

2 Výchovně- vzdělávací činnosti ve školní družině

Výchova mimo vyučování má zejména činnostní charakter. Obsah výchovy mimo vyučování je tvořen výchovně vzdělávacími činnostmi. Ty se dělí na činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné a přípravu na vyučování.

2. 1 Činnosti odpočinkové

Činnosti odpočinkové by měly být jak fyzicky, tak i psychicky nenáročné. Měly by být velmi klidné. Naučit děti odpočívat je velmi důležité, jelikož je to důležité pro celý život jedince. Tyto činnosti se zařazují zejména po obědě, či ráno. Můžeme je ale použít i kdykoli během dne.

Pomocí odpočinkových činností se snažíme odstranit únavu z vyučování.

„Únava je fyziologický jev, kterým se organismus brání přetížení. Jeho podstatou jsou změny funkce mozkové kůry. Podněty působící na jedince vyvolávají v mozkové kůře vzruchy, které po určité době vzbuzují následný útlum. Útlumem nejsou postiženy všechny oblasti mozkové kůry, proto např. dítě unavené učením může vykonávat jinou činnost a tím únavu odstraní.“
(Pávková 2002, s. 83)

Za nejlepší druh odpočinku se považuje spánek.

Odpočinkové činnosti můžeme realizovat hromadně, ale i individuálně dle konkrétních potřeb. Je důležité si uvědomit, že míra únavy je také individuální. Ve školní družině je dobré mít zřízenou nějakou odpočinkovou místnost, či alespoň odpočinkový koutek s odpovídajícím vybavením. Dítě si může lehnout a jen odpočívat, klidně i spát. Pobyt na lůžku lze doprovodit četbou. Děti často do školní družiny donesou knihu z jejich vlastní knihovny, právě v tomto čase z ní můžeme dětem předčítat. Další možností je samozřejmě i televize.

2. 2 Činnosti rekreační

Rekreační činnosti, na rozdíl od odpočinkových, které jsou velmi klidné, pohybově i psychicky nenáročné, mají naopak charakter vydatné pohybové aktivity. Probíhají nejčastěji venku na zdravém vzduchu, v podobě

tělovýchovných nebo manuálně pracovních aktivit. Je důležité zdůraznit, že tyto činnosti slouží především k odreagování.

Činnosti organizujeme hromadně nebo se zaměříme na jednotlivce. V případě, že zvolíme hromadnou formu, nejčastěji používáme pohybové hry, při kterých bereme zřetel na věk žáků, podle něhož vybíráme pohybovou hru a také se soustředíme, aby děti pochopily pravidla.

Mezi nejvíce provozovanou formu rekreační činnosti patří vycházky se sportovními, přírodovědnými a dalšími zájmovými prvky.

V rekreaci žáků je volba spontánních činností dle vlastního přání velmi důležitá, protože uspokojuje jejich individuální potřeby, utváří pocit radosti a spokojenost a v neposlední řadě posilují neformální vzájemné vztahy ve skupině.

Rekreační činnosti:

pohybové hry (s náčiním nebo bez náčiní)

tělovýchovné chvílky, které pomáhají upevňovat návyky na správné držení těla
činnosti spojené s ochranou životního prostředí

vycházky

činnosti hudebně-pohybové

Rekreační činnosti ve školních družinách zařazujeme nejčastěji po odpoledním odpočinku. Nedostatek rekreační činnosti je považován za velký pedagogický prohřešek.

2. 3 Zájmové činnosti

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti.“ (Pávková 2002, s. 92)

Řízená zájmová činnost vede k rozvoji osobnosti, talentu a aktivnímu životnímu stylu. Volný čas nenaplněný zájmem může být příčinou patologického chování. Proto je velmi důležitá výchova ke zdravému a společensky žádoucímu užívání volného času.

Tradičně se užívá dělení na společenskovední, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, estetickovýchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické. Velmi významné jsou také činnosti spojené s výpočetní technikou.

2. 3. 1 Činnosti společenskovední

Tyto činnosti vedou k poznání aktuálního společenského dění, dále k poznání historie. Jejich základem je výchova k rodičovství, k partnerství, k vlastenectví, sběratelství a jazykověda.

Okruhy společenskovedních zájmových činností:

Seznamování s historickými objekty,

Informace o životě a díle významných osobností

Oslavy narozenin, svátků, státních svátků a významných dnů,

Sběratelství

2. 3. 2 Zájmové činnosti pracovní technické

Napomáhají ke zdokonalování manuálních dovedností. Žáci získávají technické, které je podporují v touze po uplatnění v oblasti techniky a zároveň je aplikují v praxi. Nové obory jako kybernetika, elektronika, výpočetní technika jsou velkou výzvou k rozvoji pracovních technických dovedností.

Okruhy pracovně technických zájmových činností:

Práce s materiály jako jsou papír, karton, dřevo, kov, plasty, modelovací hmoty,...

Konstruktivní práce (lego, merkur)

Elektrotechnika, výpočetní technika

Příprava pokrmů

2. 3. 3 Zájmové činnosti přírodovědné

Tyto činnosti rozvíjejí vztah k přírodě živé i neživé, se zájmem o chovatelství a pěstitelství, učí děti morální odpovědnosti za ochranu přírody. Prohlubují poznatky o živočiších a rostlinách a budují dovednosti v péči o ně. Nejvhodnější formou jsou vycházky do volné přírody zaměřené na pozorování fauny a flóry.

Okruhy přírodovědných zájmových činností:

Pozorování přírody

Pěstitelské práce

Chovatelství

Činností zaměřené na ochranu životního prostředí

2. 3. 4 Zájmové činnosti estetickovýchovné

„Utvářejí a formují estetické vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně pohybového projevu, na kulturu chování a výchovu vkusu, rozvoj tvořivosti.“ (Pávková 2002, s. 96)

Pro tento druh činností jsou významné aktivity, ve kterých se uplatňuje estetický vztah ke skutečnosti- společenské a kulturní akce, různé vycházky, přehlídky činností, atd.

Okruhy estetickovýchovných zájmových činností:

Výtvarné zájmové činnosti

Využívání různých výtvarných technik

Práce s výtvarnými prostředky spojená s experimentováním

Poznávání výtvarného umění

Hudební zájmové činnosti

Sborový zpěv

Sólový zpěv

Hudebně-pohybové hry

Hra na dětské hudební nástroje

Poslech hudby

Literárně-dramatické zájmové činnosti

Četba

Reprodukční činnosti

Tvořivé literární a dramatické činnosti

2. 3. 5 Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření

Tento druh činností upevňuje fyzickou zdatnost a psychickou odolnost. Děti poznávají různé druhy sportů (kolektivní sporty, atletika, gymnastika, plavání, zimní sporty, ...) a zkoušejí je aktivně provozovat. Všestrannost je důležitá.

Okruhy tělovýchovných, sportovních a turistických zájmových činností:

Kondiční cvičení

Zdravotní cvičení

Gymnastika

Tanec

Atletika

Sportovní hry

Sezónní sporty

Turistika- pěší, vodní, cykloturistika

Seznamování se životem sportovců

Návštěvy profesionálních i veřejných soutěží

2. 4 Veřejně prospěšné činnosti

Podstatou těchto činností je vykonávání takové práce, která prospívá ostatním lidem. Zároveň jsou výchovným prostředkem, který správným způsobem ovlivňuje psychický, biologický i sociální rozvoj dětí.

Můžeme je rozdělit do dvou skupin. První tvoří činnosti konané ve prospěch menší skupiny osob, které děti dobře znají. Do druhé skupiny se řadí činnosti, které konané ve prospěch větších skupin. Osoby děti nemusí znát.

2. 5 Sebeobslužné činnosti

Tyto činnosti vedou děti k samostatnosti. Snažíme se vytvořit návyky hygienické a kulturní, tzn. osobní hygienu, péče o pořádek, čistotu prostředí, účelné a vkusné oblékání prosté módního diktátu.

2. 6 Příprava na vyučování

Přípravou na vyučování se rozumí činnosti, kterými pomáháme dětem plnit úkoly uložené školou. Míra a časový rozsah je daný podmínkami a možnostmi konkrétní ŠD.

Úkolem těchto činností je s dětmi procvičovat a opakovat probranou látku, k tomu je důležitá komunikace mezi učitelem, vychovatelem a rodičem.

3 Školní vzdělávací program pro školní družinu

Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který nabyl účinnosti 1. ledna 2005, by měly mít všechny školské subjekty své školní vzdělávací programy. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR vydalo tzv. Rámcové vzdělávací programy. Z těch potom každá škola odvodí a vytvoří svůj Školní vzdělávací program. Školní družina je školské zařízení, pro které nebyl vytvořen žádný Rámcový vzdělávací program, a nejspíše ani nebude. Žádný obecně platný předpis nestanovuje strukturu ŠVP. Vše je ponecháno v pravomoci ředitele školy.

ŠVP je určen účastníkům a jejich zákonným zástupcům, pedagogům, kteří podle něj budou pracovat. Dále kontrolním orgánům, v tomto případě České školní inspekci a širší veřejnosti.

Je to veřejný dokument, ředitel má povinnost ho zveřejnit na přístupném místě. Můžeme ho běžně najít na webových stránkách školy.

ŠVP má mnoho významů. Představuje ucelený dokument. Umožňuje vytvořit vlastní a jedinečný program posilující prestiž školy. Díky vlastnímu programu můžeme lépe stanovit cíle, podle konkrétních možností školního zařízení.

ŠVP by měl obsahovat identifikační údaje, charakteristiku zařízení, cíle vzdělávání, časový plán vzdělávání, formu a obsah vzdělávání. Důležitou součástí jsou podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, pro nadané žáky, podmínky pro přijímání uchazečů, popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví. Dále další části dle vlastního uvážení.

Nyní bych ráda rozebrala jednotlivé části ŠVP. Jako příklad uvádím ŠVP školní družiny Školy 1.

3. 1. Identifikační údaje

Tyto údaje nám představují školské zařízení. Nejsou povinné, ale jsou žádoucí. Obsahují název i adresu právnické osoby v oficiálním znění, jméno ředitele školy, kontakty, včetně webových stránek školy. Pokud je uveden název zřizovatele, musí být také uveden v oficiálním znění. Jako poslední je uvedeno datum vydání dokumentu.

ŠVP ŠD:

Titulní strana ŠVP ŠD obsahuje všechny povinné i nepovinné údaje. Zároveň hodnotím kladně nápadité logo školy, které je také obsaženo v titulní straně dokumentu.

3. 2 Charakteristika zařízení

Tato část ŠVP není povinná. Je nástrojem bližšího představení školského zařízení, patří také mezi nepovinnou. Díky ní ale můžeme školské zařízení představit, uvést jeho specifika. Měla by charakterizovat činnost ŠD v souladu se záměry zřizovatele a posláním vymezeným právními předpisy. Tato část je velmi důležitá pro evaluační orgány, kterými je např. Česká školní inspekce. Ty budou posuzovat, jak je poslání naplňováno. Samozřejmě díky této činnosti mohou najít odpovědi na své otázky také zákonní zástupci potenciálních účastníků ŠD.

Do této části je dobré zahrnout poslání, charakteristiku i východiska ŠD. Dále zde můžeme uvést počet vychovatelek, jaké mají úvazky, jak staří žáci mohou ŠD navštěvovat, jaká je maximální naplněnost jednoho oddělení, velikost zařízení (kolik je oddělení a jak velkých, jaké další místnosti ŠD obsahuje), jeho umístění (kde přesně ho najdeme, zda je v blízkosti například tělocvična či venkovní hřiště), zapojení do projektů, mezinárodní aktivity, úspěchy, spolupráci s rodiči a s dalšími spolupracujícími subjekty (zda se konají nějaké společné akce pro děti i rodiče, zda jsou nějaké rodičovské schůzky, a další.).

ŠVP ŠD:

Charakteristika je zde zařazena, ovšem mnoho údajů tam chybí. Máme zde uvedeno, jak staří žáci ŠD navštěvují, kolik je zde oddělení a kolik vychovatelek, ale chybí zde bližší charakteristika ŠD. Z výše uvedených bodů, které jsme vyjmenovali, zde není téměř žádný. Uvádí i školní klub, ale velmi stručně.

3. 3 Konkrétní cíle vzdělávání

Cíle vzdělávání jsou povinné, musí je tedy obsahovat každý školní vzdělávací program. „*Existence cíle je základním a nezbytným předpokladem každého pedagogického působení, stanovuje směr našeho snažení a v ideálním případě předpovídá i jeho výsledek.*“ (Hájek 2007, s. 18)

Pro stanovení konkrétních cílů je nutná orientace ve školském zákoně, kde najdeme v §2 strukturu obecných vzdělávacích cílů.

Při stanovování cílů ŠD bychom se měli řídit zejména Rámcovým vzdělávacím programem dané základní školy, kde jsou uvedeny cíle základního vzdělávání. Školní družina by na ně měla navazovat. Mohou být uvedeny obecné cíle a kompetence.

ŠVP ŠD:

Zde nalezneme pouze kompetence absolventa školní družiny.

3. 4 Časový plán

ŠVP je stanoven na určité časové období, zpravidla na období delší než jeden rok. Doba, na kterou se ŠVP stanovuje, není závazně stanovena. Může se stanovit na dobu jednoho školního roku nebo na dobu jednoho celého vzdělávacího cyklu. Časový plán by měl obsahovat činnosti, ze kterých budou moci vychovatelky vybrat podle aktuálního složení žáků v oddělení. Součástí by měl být i plán evaluace činnosti školní družiny. Se školním vzdělávacím programem je nutno neustále pracovat, můžeme ho také průběžně měnit. K tomu nám slouží evaluace, což je hodnocení a velmi důležitá součást

pedagogického ovlivňování volného času ve školní družině, proto je evaluační plán také zahrnut ve školním vzdělávacím programu.

Vnitřní procesy probíhají na individuální úrovni, kdy si každá vychovatelka průběžně hodnotí vlastní práci, snaží se o evaluaci vzdělávacího procesu hledáním nových metod, které by vedly ke kvalitnějším výsledkům. Vnitřní procesy probíhají na týmové úrovni, což znamená, že evaluaci provádí kolektiv vychovatelek, prováděním vzájemných hospitací, na jejichž základě opět ŠVP mohou upravit. Posledním typem vnitřní evaluace je evaluace vedení školy. Vedení školy hodnotí a kontroluje, výchovnou práci vychovatelek a naplňování cílů, pomocí vlastních prostředků, jako jsou hospitace, pozorování a další kontroly.

Součástí evaluačního plánu mohou být také hodnotící kritéria, jako jsou podmínky činnosti (uspořádání činností, vhodnost vybavení pro danou činnost), organizace činnosti (motivace žáků, využívání zásad pedagogiky volného času, využití času pro danou činnost, zajištění bezpečnosti), činnost vychovatelky (jednání se žáky i jejich zákonnými zástupci, způsob komunikace, pestrost činností), personální stav ŠD a úroveň dalšího vzdělávání (např. akreditované kurzy), zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Neměli bychom opomenout výsledky prezentace ŠD na veřejnosti a zjištění zpětné vazby, tj. hodnocení veřejností.

ŠVP ŠD:

V časovém plánu vzdělávání máme z výše uvedeného zmíněnou pouze dobu, na jakou je vzdělávací plán sestaven. Evaluační plán je důležitá část ŠVP a ta není vůbec v dokumentu uvedena.

3. 5 Formy vzdělávání

Formy činnosti jsou zejména pravidelné, dále příležitostné akce a nabídka spontánních aktivit. Dále školní družina umožňuje odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování.

Pravidelná činnost je dána týdenní skladbou zaměstnání s organizovanými aktivitami zájmového a tělovýchovného charakteru a dále prací zájmových útvarů.

Příležitostné akce nezahrnujeme do týdenní skladby. Zpravidla se konají ve více než jednom oddělení. Jsou to například besídky, výlety, návštěvy divadelních představení a další.

Spontánní aktivity zahrnují klidové činnosti. Jsou to činnosti konané zejména po obědě, při pobytu venku, při ranním pobytu nebo na tzv. konečné družině.

Odpočinkové činnosti se dělí na klidové činnosti, ale i na aktivní odpočinek, tzv. rekreační činnosti.

Do přípravy na vyučování není zahrnováno pouze vypracovávání domácích úkolů, ale také didaktické hry, tematické vycházky a další činnosti. Těmito činnostmi rozšiřujeme a upevňujeme poznatky, které žáci získali ve školním vyučování.

ŠVP ŠD:

Formy vzdělávání zde jsou uvedeny, uvítala bych obsažnější formu. Postrádám spontánní aktivity a přípravu na vyučování.

3. 6 Obsah vzdělávání

Ve školských zařízeních není obsah vzdělávání závazně stanoven. Ve školském zákoně je pouze obsah vzdělávání vymezen jako „naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé činnosti“. Při tvorbě obsahu můžeme vycházet z oblastí, převzatých z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Obsah představuje konkrétní podobu dané formy zájmového vzdělávání. Vedoucí ŠD má možnost rozpracování do dílčích částí.

ŠVP ŠD:

Tuto část bych hodnotila kladně, je zde uveden přehledný roční plán aktivit, které jsou spojené s heslem „Pohyb je život“. Obsah je rozdělen tematicky po měsících.

3. 7 Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných

Školní družinu mohou navštěvovat i žáci, kteří potřebují specifický pedagogický přístup, zájmové vzdělávání nabízí významný prostor pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedná se o žáky, kteří mají školským poradenským zařízením diagnostikované speciální vzdělávací potřeby. ŠVP by měl dokumentovat připravenost na tyto žáky, a to i v případě, že v dané chvíli žádný žák se speciálními vzdělávacími potřebami ŠD nenavštěvuje. Může vycházet ze ŠVP pro základní vzdělávání dané školy. Měl by ukázat připravenost zejména v oblastech personální (odbornost vychovatelek, možnost asistenta pedagogického pracovníka), technické

(zajištění přepravy, problematika architektonických bariér), materiální (vybavenost speciálními pomůckami) a organizační (vymezení formy integrace, spolupráce se zákonnými zástupci).

Je vhodné zde vytvořit také podmínky pro vzdělávání nadaných účastníků, i když to školský zákon ani vyhláška o zájmovém vzdělávání neupravují. Pro tyto jedince by školní družina měla připravovat další činnosti, často náročnější. Měly by zajistit rozvoj a podporu mimořádných schopností tak, aby nebyly jednostranné a neomezovaly pestrost.

ŠVP ŠD:

Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou uvedeny, ale chybí zde podrobnější informace.

Podmínky pro vzdělávání nadaných účastníků zde uvedeny nejsou.

3. 8 Podmínky přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání

Přijímání účastníků je ohraničeno jen věkem a návazností na školní docházku. Další podmínky stanoví ředitel školy: stanovení min. a max. počtu účastníků, ... Informace o úhradě, její velikosti, termínech a opatřeních při jejich nedodržení jsou velmi důležité. Pro přihlášení do ŠD je povinná písemná přihláška. O přijetí rozhoduje ředitel.

Průběh školní družiny navazuje na její časový plán. Dále bychom zde měli nalézt podmínky ukončení. Při předčasném ukončení, má ŠD povinnost vrátit část úhrady.

ŠVP ŠD:

Nalezneme zde podrobné informace o přijímání žáků, chybí zde ale průběh a ukončování vzdělávání.

3. 9 Personální podmínky

Uvádí informace o vychovatelkách ŠD - počet vychovatelek ve školní družině, informace o jejich kvalifikaci a specializaci, ale i možnost dalšího vzdělávání vychovatelek pomocí akreditovaných kurzů. I ve školní družině je důležité vědět, kdo zde organizuje a řídí činnosti, proto by zde měla být nastíněna role vychovatelky a její poslání.

ŠVP ŠD:

Uvádí počet vychovatelek bez bližších informací např. o jejich specializaci. Role vychovatelky zde vůbec není zmíněna, co se týče poslání, je zde uvedeno pouze, že svou činností podporují výchovně vzdělávací cíle školy.

3. 10 Materiální podmínky

„ Pro úspěšnou pedagogickou práci jsou důležité nejen činnosti, které žákům nabízíme, ale také materiální podmínky, v nichž s nimi pracujeme (prostory, pomůcky, nábytek a jiné nezbytné vybavení prostor školní družiny). ” (Hájek 2007, s. 45)

Měly bychom zde naléznout bližší informace o prostorech, kde se školní družina nachází. Dále by zde měly být podrobné informace o materiálním vybavení každého oddělení, zda je nábytek přizpůsoben průměrnému věku

žáků, zda podlahy odpovídají charakteru činností, které v oddělení probíhají. Je dobré zmínit současné i budoucí možnosti využívání tělocvičny, výukového bazénu, školního hřiště, aj.

ŠVP ŠD:

Zjistíme rozmístění tříd bez bližšího popisu materiálního vybavení.

3. 11 Ekonomické podmínky

V ekonomických podmínkách by měly být uvedeny informace o úplatě za školní družinu a pravidla jí se týkající, jako např. její výše, pravidla o snížení úplaty, o vrácení části úplaty při předčasném ukončení, způsob využití prostředků, které byly získány prostřednictvím úplaty, a další.

ŠVP ŠD:

Je zde uvedená výše úplaty, způsob a datum platby, dále využití finančních prostředků. Naopak zde ale nenalezneme žádné bližší informace například o pravidlech vrácení úplaty nebo o nezaplacení úplaty v řádném termínu.

3. 12 Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví

Poslední část dokumentu se věnuje bezpečnosti a ochraně zdraví při pobytu ve školní družině. Je nutné zdůraznit, že se jedná o bezpečnost nejen fyzickou, ale také sociální a emocionální. Je důležité se věnovat nejen bezpečnosti a ochraně zdraví účastníků, ale i formální doložitelnosti. Informovat písemně o tom, že byla učiněna všechna opatření, aby bylo nebezpečí minimalizováno.

Řešíme podmínky pro hygienické a bezpečné působení (vhodná struktura činnosti, vhodný stravovací i pitný režim, bezpečné pomůcky, atd.) a dále podmínky psychosociální (vytváření pohodového prostředí, respekt osobnosti každého jedince, jeho potřeb a ochrana před patologickými jevy, atd.).

ŠVP ŠD:

Bližší informace o bezpečnosti prostor, které ŠD využívá, nalezneme ve školním řádu a vnitřním řádu ŠD, což je také jedna z možností, jak o BOZP informovat.

4 Praktická část

V praktické části jsem si vybrala jako příklad ŠVP ŠD při Škole 1.

V letošním roce děti provází aktivity spojené s heslem „Pohyb je život“.

Formy a obsah vzdělávání

Formy vzdělávání se dělí na:

- pravidelnou činnost
- příležitostnou činnost
- nabídka spontánních aktivit
- odpočinkové činnosti
- příprava na vyučování

První je pravidelná činnost. Tyto činnosti by měly být dány týdenní skladbou zaměstnání. Měly by obsahovat činnosti zájmového a tělovýchovného charakteru. Také sem zahrnujeme zájmové útvary, nebo - li kroužky.

Zde nalezneme pouze informaci o tom, že pravidelná činnost představuje zejména organizované aktivity zájmového vzdělávání (zájmové útvary).

Příležitostná činnost zahrnuje zejména činnosti pro více, než jedno oddělení. Jedná se o akce, jako např. plesy, návštěvy divadla, knihovny,... V ŠVP ŠD při Škole 1 jsou uvedené příležitostné činnosti, jako celodružinové akce, dále sem zahrnují také spontánní činnosti a volnou nabídku zaměstnání.

Nabídku spontánní činností, jak jsem již uvedla výše, mají obsaženou v příležitostné činnosti. Měli by ale být samostatně.

Odpočinková činnost se dělí na klidovou činnost, kde si děti odpočínou, zrelaxují, a na tzv. rekreační, zaměřenou na velkou pohybovou aktivitu, při které si děti neodpočínou fyzicky, ale psychicky.

Zde máme zmíněny jak činnosti klidové, tak i aktivní odpočinek. V obsahu vzdělávání dané školní družiny nalezneme jednoduchý tematický plán

s uvedením základních témat pro jednotlivé měsíce. Ke každému měsíčnímu období vztahují činnosti, které budou ten daný měsíc probíhat.

Výchovně vzdělávací cíle

Daný ŠVP nemá formulované výchovně vzdělávací cíle, jsou zde uvedeny pouze klíčové kompetence, o jejichž rozvoj školní družina usiluje v rámci pedagogického působení. Nalezneme zde kompetence k řešení problému, komunikativní, sociální, občanské, pracovní, k trávení volného času. V ŠVP Školy 1 nalezneme kompetence k učení, řešení problému, komunikativní, sociální, občanské a pracovní. Školní družina se snaží o návaznost a propojenost se školním vzdělávacím programem školy.

Např. v kompetencích k řešení problému můžeme pozorovat propojenost a snahu navazovat na ŠVP Školy 1, jelikož v obou programech je uvedeno, že: žák se nenechá odradit případným nezdarem a hledá řešení, umí vyhledat informace k řešení problému, dokáže samostatně vyřešit problém, a další,...

Ve své praktické části přináším náměty, které směřují k tomu, aby děti rozvíjely kompetence, které jsou zmíněny v ŠVP. V nápadníku činností se zaměřím na jarní období s důrazem na uvedení a rozpracování činností, které mi, vzhledem k mé dosavadní praxi, připadají důležité.

Nápadník činností

1 Činnosti odpočinkové

Odpočinek při hudbě

Cíl: odpočinek, uvolnění, poslech hudby hudebně a jazykově zajímavé

Děti leží na zádech, jsou uvolněné, oči mají zavřené. Lze využít říkanku s cvičením: Hadrový panáček (text: „Jak panáček hadrový, spadnou ruce, spadnou nohy do trávy“). V místnosti zní potom relaxační hudba, například zvuky ptáků, zvuky vody (moře, dešťové přeháňky).

Děti mohou také sedět na židli, hlavu mít opřenou o lavici nebo sedět na zemi s opřenými zády a poslouchat předčítání vychovatelky, známé herecké osobnosti ale i zralejší hlasový projev spolužáka.

Masáž

Cíl: odpočinek, upevňování sociálních vztahů, s využitím hudební produkce, ticha nebo s nasloucháním zajímavému vyprávění.

Děti sedí v kruhu za sebou. Prsty rukou jemně masírují záda dítěte, které sedí před nimi. Také děti nemusí sedět v kruhu, ale utvoří si dvojice. Dvojice po chvílích proměňujeme.

Cesta na oblaku

Cíl: odpočinek, uvolnění

„Posaďte se pohodlně a zavřete oči. Třikrát hluboce vydechněte. Chci Vás pozvat k cestě na oblaku. Vyskočte, každý z vás, na nějaký bílý, jemný oblak, který je nadýchaný jako kopec krásných měkoučkových polštářů. Oddávejte se pocitu, že máte nohy, zadeček i záda v objetí oblačného polštáře v naprostém pohodlí.

A teď pojedeme. Váš oblak pomalu stoupá k modrému nebi. Cítíte v obličeji vítr? Zde nahoře je úplný klid a mír. Nechte oblak, aby vás zanesl na nějaké místo, kde budete šťastní. Představte si to místo úplně přesně. Na tomto místě se cítíte zcela v bezpečí a šťastní. Chcete zde o něčem krásném snít? (30 vteřin) Usedněte zase na oblak a nechte se odnést zpátky na své místo tady v místnosti. Sestupte z oblaku dolů a poděkujte mu, že vás tak krásně svezl. A teď se dívejte, jak mizí... Narovnejte se, protáhněte se a osvěžení a čilí soustředíte pozornost zase na to, co teď budeme dělat.“ (Vopel 2008, s. 20)

Medvídek a strom

Cíl: taktilní kontakt

Touto činností rozvíjíme sociální kompetence

„Hráči se ve dvojicích opřou zády jeden od druhého. Oba jsou medvídkové, kteří se drbou zády o strom a spokojeně bručí. Po chvíli se rozloučí, najdou si každý jiného partnera – medvídka a s ním se každý opět chvíli drbe zády o záda. Svoje pocity přitom spontánně vyjadřují různými zvuky. Tak se vymění aspoň ve třech dvojicích.“ (Šimanovský 2008, s. 58)

Květina

Cíl: uklidnění, navození příjemné nálady

Pomůcky: čtvrtka A4, temperové barvy, štětce

„Pohodlně si sedněte, klidně i lehněte, a zavřete oči. Třikrát zhluboka vydechněte.

Představ si nějakou květinu, kytici nebo strom s krásnými květy. Vyber si rostlinu, jejíž květy se Ti líbí. Představ si je před sebou, úplně přesně, dívej se na listy, květy a poupátka, která ještě nejsou rozvitá. Představ si, že jsi jedním z těch dosud nerozvitých poupátek. Dívej se na okvěť, které Tě obaluje, a vnímej, jak čekáš, až se okvěť rozevře a ty budeš moci vykuknout vstříc teplému slunečnímu světlu. Teď si můžeš představit, jak se květ pomalu rozvíjí. Snaž se cítit jeho vůni. Dívej se na jeho barvu. Dívej se, jak krásně září. Když chceš, můžeš také pozorovat, jak děti a dospělí chodí kolem a ten krásný květ obdivují. Poslouchej, jak říkají – ten květ je tak krásný, moc se mi líbí. Nezapomeň ho obdivovat také. Pozoruješ, jaký je to příjemný pocit před sebou vidět ten krásný květ? Vezmi ten dobrý pocit a ulož ho na nějakém místě ve svém těle. Třeba ho budeš chtít vdechnout někam hodně hluboko a uložit ho přibližně na místě, kde máš pupík.

Nyní se můžeš trochu narovnat a protáhnout, otevřít oči a být zase zde, osvěžený a pozorný.“ (Vopel 2009, s. 109)

Jako následující činnost ztvárníme na čtvrtku pomocí temperových barev rostlinu, kterou jsme si představovali.

2 Činnosti rekreační

Jedním dechem

Cíl: hospodaření s dechem, slovní spontánnost

„Všichni se ve stejné chvíli maximálně nadechnou. Na znamení začnou všichni mluvit a nepřestávají, dokud jim stačí dech. Mohou říkat cokoli včetně čísel, jazykolamů, opakovat slova, rozhodující ale je délka projevu. Nikdo se nesmí přidechovat nebo se znovu nadechnout. Vyhrává ten, kdo vydržel mluvit na jediný nádech ze všech nejdéle.“ (Šimanovský 2008, s.42)

Závod zvířat (pohybová hra)

Cíl: rozvoj hrubé motoriky

Děti se postaví do řady a domluví se, čím budou. Například, že všichni budou jen žáby, které poskakují, nebo čápy, kteří dělají dlouhé kroky a rukama plácají před sebou, jako čáp klape zobákem. Také mohou chodit jako sloni s chobotem, tzn. v mírném předklonu, jedna ruka svírá nos a druhá je smyčkou ruka - nos provlečena jako chobot směřující k zemi. Na znamení všichni vyběhnou na druhou stranu. Kdo doběhne první, vyhrává a určuje, jaké zvíře nyní budou představovat. (medvěd – chůze po čtyřech, had – plazení, rak – chůze v podporu vzad, ...)

Březen, měsíc knihy

Cíl: podpora čtenářských dovedností

Rozhovorem s dětmi zjistíme zájem o současnou dětskou tvorbu, budeme si číst ukázky z těchto knih, případně shlédneme filmové zpracování, pokusíme se také o dramatizaci, např. Kuky se vrací od Jana Svěráka.

Pro rozvoj čtenářských dovedností si děti odnesou domů veselý pracovní list s nabídkou zajímavé současné dětské literatury.

Nocování se čtením

Cíl: podpora čtenářství, spolupráce ve skupinách

V těchto činnostech rozvíjíme komunikativní kompetenci. Většina aktivit je realizována pomocí moderní metody – práce v centrech.

1. povídání o knize

vznik knihy - rozvoj písma a způsoby jeho zaznamenávání např.

kámen, dřevo, hliněné destičky, kůže, výroba ručního papíru, ruční přepis, vynález knihtisku – co je to

2. práce s knihou

každé dítě si na nocování přinese svoji nejoblíbenější knihu, po rozdělení do skupin si navzájem představí své knihy, stručně sdělí obsah a zdůvodní, proč je nejoblíbenější

Všichni zapíší název knihy na společný papír. V závěru můžeme porovnat, kolik dětí má stejnou knihu (ke shodě dochází především u nižších ročníků) a označit nejoblíbenějšího autora.

3. Hra na spisovatele

práce ve skupinách ve skupinách (3-4 děti ve skupině)

Děti mají za úkol vymyslet vlastní příběh, napsat jej a doplnit

ilustracemi (použijeme formát A2). Je možné specifikovat, kdo by měl v

příběhu vystupovat. Lze psát i formou komiksu. Pokud ještě děti neumí psát, příběh ztvární pouze formou obrázkového děje.

Po dokončení zadání je vhodné dát dětem prostor pro zhodnocení práce ve skupině (jak se jim

pracovalo, co jim činilo největší potíže apod.).

Následuje prezentace prací, vyhodnocení nejzajímavějšího příběhu a nejkrásnější ilustrace. Hodnotitely jsou děti samy. Mohou i zdůvodnit, proč se jim nejvíce líbí právě jimi ohodnocený příběh.

4. Výroba záložky

Na závěr si děti vyrobí záložku. Náročnost a techniku zvolíme podle věku dětí. Před usnutím dětem přečteme ukázkou z nejoblíbenější knihy.

Na akci Nocování se čtením můžeme navázat dalšími činnostmi (např. výrobou leporela, ručního papíru, ručně vázané knihy atd.).

Na knihovnu

Cíl: seznámit se s provozem knihovny, podpora čtenářských dovedností, spolupráce

Uspořádáme návštěvu knihovny. Zeptáme se dětí, kdo z nich knihovnu navštěvuje a zná to tu. Poté dítě, které se přihlásí, že knihovnu zná, dostane roli knihovníka. Provede nás po knihovně, řekne nám, jaká jsou tu patra, kde jsou dětské knihy, kde naučné knihy a další.

Poté každému dítěti dáme pracovní list s úkoly (viz přílohy BP). Dítě, které list donese nejdříve a bude ho mít správně vyplněný – vyhrává.

Celé Česko čte dětem

Cíl: podpora a rozvoj čtenářských dovedností a spolupráce s rodinou

Touto činností rozvíjíme komunikativní a interpersonální kompetence.

Zmíněnou akcí se připojíme ke známé společenské aktivitě. Společně budeme mluvit o významu čtení:

1. Kdo hodně čte, hodně ví.
2. Kdo hodně ví, moudře se rozhoduje.

Starší žáci, vybraní žáci ze 7. - 9. ročníků, na doporučení učitelů českého jazyka přichází do ŠD předčítat dětem ze zajímavých dětských knih. Mohou předčítat z knihy donesené z domova, kterou jako menší měli nejraději nebo využijí školní knihovnu a na doporučení vychovatelky nějakou zajímavou knihu vyberou.

3 Činnosti zájmové – společenskovední

Velikonoční týden

Cíl: uchovávání velikonočních tradic v českých zemích, rozvíjení multikulturních vztahů

Touto činností rozvíjíme občanské kompetence. Použijeme zde moderní techniku – brainstorming. Jde o spontánní prezentaci dětských názorů, tzn., že hovoří všichni najednou a uvádí vše, na co si vzpomenou.

Děti informujeme o tom, že jsou to, stejně jako Vánoce, jedny z nejkrásnějších společenských svátků spojených s udržováním různých tradic.

Posadíme se do kruhu na koberci a první část mozkové bouře zaměříme na nejúspěšnější velikonoční činnosti v ŠD (barvení vajíček, velikonoční vystřihovánky,...).

V druhé části se stejným způsobem zaměříme na rodinné velikonoční tradice.

Zrealizujeme činnosti, o které byl největší zájem.

Modré pondělí

- děti přijdou v modrém oblečení

Žluté úterý

- děti přijdou ve žlutém oblečení

Škaredá středa

- v tento den by se na sebe neměli lidé mračit, snažíme se to dodržovat

Den Země

Cíl: prověření přírodovědných znalostí

Informujeme děti o Dni Země, o hospodárném nakládání s energiemi. Děti obdrží tzv. průzkumovou průkazku, do které si mohou zapsat elektrické spotřebiče v domácnosti a také spotřebu celkové denní elektrické energie po dobu např. jednoho týdne. Výsledky vyhodnotíme formou diskuse nad průkazkami.

Realizace ve školním areálu a na školní zahradě.

Běh dvojic po trase značené fáborky s úkoly na stanovištích s cílem poznání druhu rostlin, keřů a stromů. Nejlepší budou odměněni.

Den Matek

Cíl: udržování společenských rituálů, rozvoj komunikativních dovedností

Pomůcky: papíry A4, tužky

Touto činností rozvíjíme občanské kompetence.

Povídáme si o dni maminek, který je to den, proč se slaví.

Průzkumem, tzv. technikou volného psaní, zjistíme nejvhodnější způsob oslavy. Děti dostanou proužek papíru. Nejdřív si zapíší účastníky oslavy, zápis

si založí, aby na něj nebylo vidět. Dále přemýšlí nad místem oslavy, zapíše je a založí. Stejným způsobem provedou zápis času a způsobu oslavy. Poté proužek papíru s poznámkami rozvinou a několika větami mohou svou představu prezentovat.

Vymýšlení otázek

Cíl: kladení tematicky zaměřených otázek

Touto hrou se děti učí správně ptát a získávají nové poznatky ke zvolenému tématu. Např. domácí mazlíčci.

Děti se rozdělí do dvojic, první z nich je otázkou a druhý je odpovědí. Každá dvojice se zaměří na jednoho domácího mazlíčka. Nejlépe spolupracující dvojice bude odměněna.

4 Činnosti zájmové- pracovní technické

Stavba knihovny (konstruktivní hra)

Cíl: rozvoj manuální zručnosti a prostorové fantazie, rozvoj spolupráce

Děti pomocí lega navrhnu interiéru knihovny: sedací nábytek, čtecí kouty, kouty s polštářky a květinami a jiné... Budou pracovat ve skupinách. Vytvořené práce vystavíme pro informovanost rodičů.

Zvířátka

Cíl: rozvoj jemné motoriky

Pomůcky: modelína jovi, modelovací nářadí, podložku, noviny na vytvoření hnízda

Po rozhovoru s dětmi o mládětech, která se rodí na jaře, si vyzkoušíme vymodelovat kuřátka, ptáčky a vložíme je do velkého papírového jarního hnízda. Děti si osvojí hnětení, válení, vtlačování prsty, uštipování a jiné techniky...

Velikonoční perníčky

Cíl: rozvoj vzájemné spolupráce a komunikace

Pomůcky: pracovní podložka, vál, plechy, pečicí papír, suroviny na výrobu těsta, formičky, hotové barevné polevy

Touto činností rozvíjíme sociální kompetenci.

V první fázi společně s celou skupinou připravíme těsto, naučíme se rozeznat jednotlivá koření, vyzkoušíme si vypracování těsta, které musí po určitou dobu odpočívat.

V druhé fázi těsto rozválíme, dohlédneme na jednotnou tloušťku těsta. Děti si zvolí tvar perníčku a samostatně jej 3x z těsta vykrojí a položí na plech.

Třetí fáze je zaměřena na zdobení. Barevnou polevu vyrobíme, nebo koupíme hotovou. Perníčky si odnesou domů.

5 Činnosti zájmové- přírodovědné

Osení nebo řeřicha?

Cíl: vysévání, pěstování bylin, rozvíjení vztahu k přírodě

Do nasbíraných kelímků (rama) nasypeme zeminu pro pokojové rostliny a osejeme ji pšenicí. Děti si osení ozdobené velikonočními vajíčky odnesou jako dekoraci domů.

Stejným způsobem, ale vyséváním na namočenou vatu, vyséváme řeřichu, která během několika dní vzroste. Řeřichu doporučíme jako čerstvou jarní bylinu k výrobě pomazánky. Děti si odnesou domů, nebo pomazánku vyrobíme v ŠD

Herbář

Cíl: rozvíjení poznání jarních květin, bylin

Pomůcky: čtvrtky, lepidlo, izolepa, děrovačka, barevné stuhy, fixy

Na společné vycházce nasbíráme s dětmi jarní květiny, byliny,.... Po příchodu z vycházky každé dítě urovná své květiny mezi dva listy papíru, které můžeme zatížit balíky starých novin. Až budou květiny vylisované, nalepí si je, pomocí izolepy nebo lepidla, na čtvrtku. Ke každé květině přepíšeme její název. Poté čtvrtky spojíme dohromady (do každé čtvrtky uděláme díry děrovačkou a poté jí protáhneme nějakou barevnou stuhou). Každé dítě si svůj herbář může využít v ZŠ nebo si ho odnese domů k dalšímu zařazování.

6 Zájmové činnosti estetickovýchovné

6. 1 Výtvarně zájmové činnosti

Rozkvetlá louka

Cíl: využití přírodních barev

Pomůcky: čtvrtky A4, kreslicí podložky, zapomenuté suché pastely

Touto činností rozvíjíme kompetenci k řešení problému.

Cílem vycházky je jarní rozkvetlá louka. Máme zachytit její barevnost, ale jak, nemáme čím. Máme!

Využijeme přírodní barvy, různé odstíny zelené, podle druhů travin nebo listů stromů... Děti kreslí travinami a jejich květy.

Malujeme pocity

Cíl: Uvědomění si a vyjádření pocitů

Pomůcky: čtvrtky A4, temperové barvy, štětce, voda

Úkolem dětí bude namalovat, jak se momentálně cítí. Až budou obrázky hotové, každé dítě obrázek (pokud bude chtít) ukáže a řekne, jaký pocit tam maloval. Důležité je, aby vychovatelka všechny výtvořky pochválila.

6. 2 Hudebně zájmové činnosti

Magnety (taneční- pohybová hra)

Cíl: procvičení tělesné koordinace

Děti tančí a poslouchají hudbu. Ve chvíli, kdy vychovatelka zastaví hudbu, řekne nějakou část těla a děti se musí tou částí dotýkat země a jinak se nehýbat. Např. koleno- všichni se musí koleny dotýkat země a nehýbat se, kdo se pohne, vypadává.

Sochy (taneční- pohybová hra)

Cíl: pohybové vyjádření hudby

Děti tančí a poslouchají hudbu, ve chvíli, kdy hudba přestane hrát, děti se musí zastavit a nikdo se nesmí ani hnout. Kdo se pohne, vypadává.

Magnetická podlaha (taneční- pohybová hra)

Cíl: rozvíjení pohybové kreativity

Děti tančí při hudbě, na nějaké domluvené znamení musí tančit dál, ale chodidla se nesmí odlepit od podlahy.

Hudba se zavřenýma očima

Cíl: rozvíjení hudebního cítění

Žáci si lehnou na zem- na koberec, oči mají zavřené a vychovatelka jim z přehrávače pouští hudební ukázky. Děti se zaposlouchají a následně vychovatelce říkají, jak na ně hudba působí, jaké pocity v nich vyvolává. Poté můžeme rozebrat, jaké hudební nástroje v ukázce slyšely.

6. 3 Literárně- dramatické zájmové činnosti

Dramatizace jednoduchých pohádek

Cíl: rozvíjení mluvního projevu

Jednoduché pohádky (O Budulínkovi, O perníkové chaloupce, O červené karkulce, ...) nejdříve společně přečteme, převyprávíme, rozdělíme si role.

Jsou-li k dispozici kostýmy, převlékneme se a vyzkoušíme volnou nebo vedenou dramatizaci. Úspěšné děti pochválíme, dramatizaci můžeme zahrát maminkám k jejich svátku.

Vlastní pohádka

Cíl: rozvíjení jazykové obratnosti a celkové tvůrčí kreativity

Touto činností rozvíjíme komunikativní kompetence.

S dětmi si sedneme na koberec do kruhu a pokusíme se vymyslet vlastní pohádku, vychovatelka zapisuje děj, poté pohádku zdramatizujeme, např. jak celá třída tahala řepu

Jak se cítím

Cíl: rozvíjení neverbálního vyjádření

Sedíme v kroužku. Jeden žák půjde doprostřed kruhu a předvede nám pantomimicky nějaký pocit. Naším úkolem je uhodnout, jaký pocit předvádí. Dítě, které ho uhodne jako první, půjde doprostřed.

7 Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření

Úprk kolem školy

Cíl: rozvíjení rychlosti, vytrvalosti a využití strategie

Je to zvláštní závod plný zajímavých situací. Jedno z dětí dělá hlídače, ostatní jsou běžci – závodníci. Mají oběhnout několikrát školu a vítězem je ten, kdo bude první v cíli. Na znamení se všichni běžci rozběhnou z místa společného

startu okolo školy. Hlídač se pustí opačným směrem, běžci utíkají jen tak dlouho, dokud je hlídač nevidí. Ve chvíli, kdy se hlídač objeví, musí všichni bez hnutí stát. Koho zahlédne v pohybu, toho zavolá jménem a tím ho vyřadí ze hry. Nejistota běžců je stupňovaná tím, že hlídač neběží stále stejným tempem, nikdy se však nesmí zastavit. Poslední běžec se stane vítězem a nemusí dokončit běh všemi okruhy.

Květinová skákanda

Cíl: rozvinutí obratnosti a síly

Nakreslíme asimetrický kruh, rozdělíme ho na stejné výseče, kruh doplníme lupínky, očíslováme jednotlivé dílky.

Hráč začíná skokem souňož do výseče označené jedničkou a odtud pokračuje vzestupně až na konec. Když to dítě dokáže bez přešlapů, má za sebou první kolo a může hned pokračovat. V prvním kole skáče souňožmo, v druhém jen po pravé noze a ve třetím po levé. Dojde-li k chybě, přenechá hru dalšímu a čeká, až na něj přijde řada.

Raz, dva, tři-sem, bratři!

Cíl: rozvíjení rychlosti a kreativity

Touto činností rozvíjíme komunikační kompetenci.

Vylosovaný vůdce se postaví čelem ke zdi a zavře oči. Ostatní děti k němu postupně přicházejí, dotknou se ho na zádech a řeknou změněným hlasem: „Kam, kam, kam, kam jít mám“ Vůdce jim určí přesně místo, např.: děti si stoupnou k fotbalové brance, postav se ke smrku,.... Když jsou všichni odesláni na různá místa, vůdce je hlasitě svolá: „Raz, dva, tři-sem, bratři!“

Vítěz převezme úlohu vůdce.

Hod na cíl

Cíl: rozvíjení obratnosti

Děti jeden po druhém, z odpovídající vzdálenosti, házejí kamínky na metrový kruh. Každý má deset pokusů a vyhází celou zásobu jeden za druhým. Vítěz má v kruhu nejvíce kamínků.

Kamínky, které dopadnou do kruhu, ale vykutálejí se, se nepočítají.

Na kuličkového krále

Cíl: rozvíjení obratnosti

Vyhlobíme větší důlek, ve vhodné vzdálenosti nakreslíme na zem čáru. Každé dítě obdrží deset kuliček. Králem se stane ten, kdo nahází do důlku od čáry nejvíce kuliček.

Po hře si společně prohlédneme hliněné i skleněné kuličky. Každý si jednu vybere a odnese domů. Zeptá se rodičů, jak hráli jako děti kuličky. Další den zjistíme výsledky průzkumu a podle určitých pravidel si zahrajeme.

Hopsakrál

Cíl: rozvíjení tělesné obratnosti

Vychovatelka podle úrovně tělesných dovedností připraví švindlovou školku s cílem procvičit přeskoky vpřed i vzad, sounož i jednonož. První tři obdrží diplom s uvedením výkonu, ostatní pro posílení zájmu o tuto dovednost, diplom za účast.

Na slony a lvy

Cíl: rozvoj tělesné koordinace

Děti rozdělíme na slony a lvy. Sloni musí předvádět chobot (levou rukou si držíme nos, pravou ruku prostrčíme levou a natáhneme ji), lvi musí běhat po čtyřech a u toho řvát. Úkolem lvů je pochyťat co nejvíce slonů. Chycený slon jde stranou. Po pár minutách úlohy vyměníme.

8 Psychosociální hry

Letadlo

Cíl: rozvíjení spolupráce a důvěry

Touto činností rozvíjíme sociální a interpersonální kompetenci.

Při této aktivitě musí skupinka úzce spolupracovat, aby mělo letadlo klidný let. Na začátku aktivity si sedneme do kruhu a povídáme si o tom, jestli už někdo letěl letadlem, jaký měl při tom pocit,... Na závěr diskuse se optáme, zda by někdo chtěl být takové malé letadlo?

Letadlo může „letět“ v danou chvíli vždy jen jedno. Dítě, které se rozhodne být letadlo, si lehne na přikrývku. Lehne si na břicho a roztáhne ruce tak, aby byly jako křídla. K přikrývce se postaví čtyři děti, kleknou si a zasunou jejich ruce a paže pod jeho nohy, břicho a hrudník. Na tři se děti pomalu postaví a letadlo může vzlétnout. Letadlo obletí kruh po místnosti a poté může pomalu přistát na přikrývce.

Překážka

Cíl: rozvíjení vzájemné důvěry a vnímání zbývajících smysly

Děti se rozejdou po místnosti a sednou si na zem, každý bude nejméně 1,5 metru od druhého. Jeden z nich bude představovat slepého – bude mít zavázané oči. Jeho úkolem bude chodit pomalu po místnosti a do nikoho nenarazit. Ostatní jsou v naprosté tichosti, pouze pokud by se k nim nevidomý přibližovat, začnou hučet. Vždy musí hučet jen jeden, aby nevidomý nebyl zmatený a věděl, kam nemá jít.

Asociační kruh

Cíl: uvolnění osobního napětí

„Úvodní nenáročná hra v kruhu. Hráči si po kruhu předávají nějakou věc (např. plyšáka). Kdo předmět uchopí, řekne vždy bez uvažování první, co ho napadne. Může to být i hloupost, nesmysl, cokoli. Spontánně vyslovená hloupost, která hráče zrovna napadla, působí jako ventil napětí.“ (Šimanovský 2008, s. 36)

Statistika

Cíl: vzájemné poznání

Vychovatelka pokládá dětem otázky. Ukáže jim, kam si půjdou stoupnout v případě kladné či záporné odpovědi. Pokud je odpověď kladná, stoupnou si napravo, pokud záporná – nalevo.

Příklady otázek:

Kdo rád tancuje, kdo rád zpívá, kdo má rád svíčkovou, kdo se rád učí,...

Květ

Cíl: rozvíjení spolupráce

Touto činností rozvíjíme komunikativní kompetenci.

„Utvořte pětičlenné skupinky. Sedněte si na zem do kruhu a chytněte se za ruce. Snažte se společně vstát, ale nesmíte se při tom pustit. Možná se budete muset domluvit, které místo je pro každého z vás nejlepší.

Když se skupině podaří vstát, následuje druhá část aktivity. Každá skupina vytvoří květ tak, že se děti nakloní dozadu a drží se pevně za ruce. Také zde je důležité, aby skupina byla dobře vybalancovaná.

Když se třída této výzvy úspěšně zhostí, můžete nechat děti vytvořit i větší květy připojením dalšího dítěte k pětičlenné skupině.“ (Vopel 2009, s. 71)

Tanec poslepu

Cíl: rozvíjení důvěry

Touto činností rozvíjíme komunikativní kompetenci.

Děti si vytvoří dvojice. Jeden z páru bude mít zavázané oči. Vychovatelka pustí hudbu (nějakou klidnější) a páry tančí spolu po místnosti. Po pěti minutách si role vymění a ten, kdo měl zavázané oči, nyní partnera povede.

Po ukončení aktivity si sedneme do kruhu a povídáme si o tom, jak jsme se v každé roli cítili.

Pavučina

Cíl: podpora spolupráce ve skupině

V této činnosti jsem se inspirovala postupy využívanými v globální výchově.

Děti se postaví do kruhu. Vychovatelka se postaví k dětem a v ruce drží klubko, omotá si ho kolem sebe a podá to dalšímu ve skupině. To samé udělá každý z členů, dokud nejsou namotáni všichni. Poté od posledního postupně klubko stejným způsobem odmotáváme.

Závěr

V úvodu teoretické části, na základě studia odborné literatury, jsem zpracovala charakteristiku školní družiny, uvedla přehled typických výchovně vzdělávacích činností a zhodnotila ŠVP ŠD při Škole 1.

V praktické části zaměřené na činnosti v nejkrásnějším ročním období – na jaře, jsem se v jednotlivých družích činností zaměřila na nejnovější poznatky, netradiční techniky a aktivizující metody ze současnosti, ale i z blízké minulosti.

Ráda bych uvedla vlastní nesouhlas se všeobecným názorem, že školní družina pouze zajišťuje bezpečnost dítěte v odpoledních hodinách. Naopak výchovně vzdělávací činnosti v ŠD, které jsou hlavním tématem bakalářské práce, jsou plnohodnotným nástrojem širokého rozvoje osobnosti dítěte po ukončení výuky.

Podmínkou kvalitní práce je úzká spolupráce s rodiči dětí, kterou je zapotřebí budovat a posilovat společně tráveným časem a vzájemným sjednocováním ve výchovném působení na děti. Vzdělávání a jeho pravidelné doplňování vychovatelky je důležitým prvkem kvalitní práce, pohody a spokojenosti v ŠD.

Říká se: „Kdo si hraje, nezlobí.“ I Jan Ámos Komenský se zaměřil na vyučování hrou. Z těchto všech důvodů stojí za to pátrat po hrách a činnostech, které děti rozvinou, obohatí a potěší.

POUŽITÁ LITERATURA

HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ. *Školní družina*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.

HÁJEK, Bedřich. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-426-7.

VOPEL, Klaus. *Skupinové hry pro život 2*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-352-9.

VOPEL, Klaus. *Skupinové hry pro život 3*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-398-7.

VOPEL, Klaus. *Skupinové hry pro život 4*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-519-6.

Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. In: 2005.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Školní vzdělávací program školní družiny při ZŠ Lesní

Příloha č. 2 Pracovní list + řešení (Na knihovnu)

Příloha č.1

Motto: „Družina v pohybu“

Charakteristika ŠD

Školní družinu (ŠD) navštěvují žáci 1. až 3. ročníku. Tvoří ji pět oddělení. Maximální naplněnost je 30 žáků v jednom oddělení. Součástí školní družiny je školní klub (dále jen ŠK). ŠK navštěvují žáci 3. až 9. ročníku. Činnost vychází z pedagogiky volného času. Cílem je snaha o vytvoření místa pro odpočinek dětí po vyučování a přispění k cílenému ovlivňování jejich volného času.

Materiální podmínky

Prostory ŠD tvoří dvě samostatné místnosti pro první třídy. Další tři oddělení jsou umístěna ve třídách. V pracovnách ŠK je umístěno oddělení třetích tříd. Vybavení je přiměřené a je přizpůsobeno pro potřeby mimoškolních aktivit. ŠD využívá školní hřiště s průlezkami a pískovištěm, školní kuchyňku, tělocvičnu a školní knihovnu. Dětem je zajištěn pitný režim.

Personální podmínky

ŠD pracuje celkem pět vychovatelek, z toho dvě na plný úvazek, jedna vychovatelka ve ŠK. Splňují úplné ÚSO vzdělání. Vychovatelky se zúčastňují akreditovaných kurzů, programu dalšího vzdělávání a využívají samostudium k vlastnímu rozvoji pedagogické činnosti pro ŠD. Vychovatelky spolupracují s vyučujícími příslušných ročníků, svou činností podporují výchovně vzdělávací cíle školy, v případě nepřítomnosti učitele jej zastupují ve vyučování.

Ekonomické podmínky

Poplatek za školní družinu činí 100,- Kč měsíčně. Platby probíhají 2x ročně (v září a lednu) bezhotovostní úhradou. Část těchto finančních prostředků je použita na nákup materiálu, vybavení a na vylepšení interiéru jednotlivých oddělení ŠD.

Délka a časový plán vzdělávání

Zájmové vzdělávání ve ŠD je poskytováno po dobu 10 měsíců – po dobu trvání školního roku. Plán je sestaven na jeden vzdělávací cyklus. Provoz školní družiny začíná v 6:30 hod ranní činností , pokračuje po vyučování v jednotlivých odděleních ŠD a končí v 16:30hod. Po dobu podzimních, zimních a jarních prázdnin se po projednání s vedením školy činnost ŠD přerušuje. Výše úplaty zůstává stejná.

Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávací program respektuje individualitu každého žáka, vytváří přiměřené prostředí pro jeho rozvoj. Na vytváření podmínek pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami spolupracují vychovatelky s rodiči a se školou. Při výběru činností ve ŠD, při motivování a hodnocení žáků je brán ohled na integraci těch, kteří mají speciální vzdělávací potřeby.

Podmínky přijímání a podmínky průběhu vzdělávání

Žáky přihlašují zákonní zástupci prostřednictvím zápisního lístku, který žáci obdrží vždy na začátku školního roku. ŠD je určena pro žáky 1. – 3. třídy, přednostně jsou přijímáni žáci 1. a 2. ročníků, následně žáci 3. tříd, až do naplnění kapacity ŠD. ŠK navštěvují žáci 3. - 9. ročníku. ŠD se naplňuje do počtu maximálně 30 dětí. Ve škole fungují zájmově kroužky, ty jsou časově přizpůsobeny blokům, ve kterých pracuje i ŠD.

Cíle vzdělávání

V rámci pedagogického procesu ve ŠD a ŠK se zaměřujeme na rozvoj těchto klíčových kompetencí:

Kompetence k řešení problému

- Dokáže samostatně vyřešit problém, nebo dokáže požádat o pomoc druhého.
- Nenechá se odradit případným nezdarem a hledá další řešení.

- Všímá si problému druhých, umí nabídnout řešení.
- Uvědomuje se zodpovědnost za svá rozhodnutí.
- Umí vyhledat informace k řešení problémů.

Kompetence komunikativní

- Umí se souvisle vyjádřit mluveným slovem.
- Nebojí se vyjádřit svůj názor.
- Naslouchá názorům druhých, rozumí jim a respektuje je.
- Dokáže vést dialog.
- Využívá získané dovednosti ke spolupráci.
- Umí pracovat s informacemi.
- Dokáže vhodně argumentovat a obhájit své názory.
- Dokáže prezentovat sebe sama a svoji práci slovním projevem.

Kompetence sociální

- Spolupracuje v kolektivu.
- Vyjadřuje své názory.
- Umí jednat s dospělými i vrstevníky.
- Je ohleduplný k okolí a ochotný pomoci druhým.
- Umí přijímat názory druhých, respektuje je a spolupracuje při řešení problému.
- Má upevněny hygienické návyky.

Kompetence občanská

- Respektuje druhé.
- Respektuje odlišnosti – osobní, kulturní, náboženské.
- Dokáže pomoci v tísní – přiměřeně okolnostem.
- Dokáže odolat psychickému nátlaku.

- Dokáže odolat nátlaku druhých, i větší skupiny, v situacích se kterými nesouhlasí.
- Uvědomuje si, že za své činy má odpovědnost.
- Zná svá práva a povinnosti.
- Je ohleduplný k přírodě.
- Uvědomuje si hodnotu svého majetku a jiných osob.

Kompetence pracovní

- Používá bezpečné pracovní pomůcky a vybavení.
- Dokáže pracovat podle instrukcí a návodu.
- Váží si práce své i ostatních.
- Umí udržovat pořádek ve svých věcech a na svém pracovním místě.
- Umí dokončit a zhodnotit práci svou a druhých.

Kompetence k trávení volného času

- Umí si vybrat zájmové činnosti podle svých možností a zálib.
- Rozvíjí schopnost aktivního trávení volného času.
- Umí odmítnout nevhodné nabídky pro trávení volného času.

Formy vzdělávání

Pravidelná činnost

Představuje zejména organizované aktivity zájmového vzdělávání (zájmové útvary – kroužky).

Příležitostná činnost

Společné celodružinové akce, spontánní aktivity, volná nabídka zaměstnání.

Odpočinkové činnosti

Klidové činnosti i aktivní odpočinek.

Vychovatelka přihlíží při výběru zaměstnání k počasí, ale i k potřebám, náladě a
přání dětí v oddělení.

Podmínky B O Z P

ŠD zajišťuje bezpečnost fyzickou, sociální a emocionální. Vytváří zázemí pro rozvoj žáků a bezpečné prostředí, ve kterém se všichni cítí dobře. Podporuje dobré vztahy nejen mezi žáky, zaměstnanci a rodiči, ale i s širokou veřejností. Bezpečnost ve všech prostorách využívaných ŠD je zajištěna vnitřním řádem ZŠ, vnitřním řádem ŠD, vnitřními řády specializovaných učeben.

Obsah vzdělávání

V letošním školním roce děti provází aktivity spojené s heslem „**Pohyb je život**“

- *Září: šlapanda*
  - jsme jedna rodina-školní družina (seznamovací hry)
  - co se u nás změnilo?
  - nezvyklá chůze, šikovní nohy, noha-bota jako měřidlo
  - hrátky s ovocem a zeleninou
- *Říjen: běhárna*
  - běžecké hry, štafety, čtyřlístek honiček
  - práce s přírodninami, závěsy z plodů, ježci, houby
  - zvířata - sportovní rekordmani
  - hraje to – výroba jednoduchých hudebních nástrojů, rytmizace
- *Listopad: skákanda*
  - skákání na „sto“ způsobů

- týden strašidel a duchů
- celodružinová akce v tělocvičně – Tak trochu strašidelné odpoledne
- svatomartinské zvyky a tradice
- příprava na Advent
- Prosinec: *tančíma*
  - možná přijde Mikuláš
  - hry se zpěvem a tancem, taneční vystoupení, Mazurka
  - strojíme stromeček pro zvířátka
  - vánoční zvonění (zvonky, ván. dekorace)
- Leden: *posilovna*
  - kouzelné obrázky (malba nejen na hedvábí)
  - příprava dárků pro budoucí prvňáky
  - sportovně-zájmová činnost (hry na sněhu, bobování)
  - silové hry dvojic a skupin
- Únor: *relax*
  - celodružinová akce: Masopustní skotačení – příprava masek, karneval
  - cesta ke zdraví – lékárna, zdravý životní styl, prevence
  - uvolňovací, uklidňovací a relaxační cvičení
- Březen: *míčovna*
  - popletené pohádky, přísloví
  - pohádkové čtení a snění (nocování s pohádkou)
  - míčové hry a turnaje
- Duben: *míčkovna*
  - velikonoční dílna – kraslice, pomlázky
  - čarodějné odpoledne
  - kouzlení s míčkem
  - Den Země – přírodovědný test
- Květen: *herna*

- maminky mají svátek
- retro hry-kuličky,drápky,školka se švihadlem
- netradiční náčiní
- Červen:*domino*
  - Den dětí
  - týden v pohybu (skládačka pohybových aktivit, celodružinové soutěže)
  - vyhodnocení celoroční hry

Školní klub

- Součástí školního klubu je knihovna s čítárnou.
- Cílem klubu je vytvořit zdravé a přátelské prostředí, ve kterém děti mohou odpočívat mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, před kroužkem, nebo v době po vyučování.
- Klub slouží k uvolnění napětí, odstranění únavy, ale zároveň vede děti k aktivnímu využívání volného času.
- Klub pracuje na principu dobrovolnosti, samostatnosti a také ochotě spolupracovat.
- Platí povinnost dodržovat školní řád.

Příloha č.2

1., Jsi v knihovně poprvé? Pokud ano, můžeš si nechat zřídit čtenářskou kartičku. Je důležité, abys znal následující věci. Vyzkoušej si takovou přihlášku vyplnit.

Příjmení:	Jméno:
Datum narození:	Muž/žena (zakroužkujte)
Adresa - ulice a číslo:	Stát:
Okres:	PSC (poštovní směrovací číslo):

2., Kartičku už máš. Dalším koho v knihovně potkáš je knihovník, má za úkol rovnat knížky podle abecedy. Staň se knihovníkem a porovnej, pomocí čísel, knížky podle příjmení autorů.

	Václav Čtvrtek: Pohádky z pařezové chaloupky
	Jiří Kolář: Z deníku kocoura Modroočka
	Astrid Lindgrenová: Děti z Bullerbynu
	Karel Jaromír Erben: Pohádky
	Rudolf Čechura: Maxipes Fík
	Karel Poláček: Bylo nás pět
	Miloš Macourek: Mach a Šebestová
	Božena Němcová: Národní báchorky a pověsti

3., Jsi už zkušený a víš, jak knihy hledat. Proměň se na detektiva a najdi v knihovně knihu od Miloše Macourka (byla o ní zmínka v předešlém úkolu) a odpověz na následující otázky:

Kdo knihu ilustroval?

Kolik ptáků sedí na stromě na obrázku ze strany 41?

Jak se jmenují hlavní hrdinové této knihy?

Jaké je první slovo na stránce 85?

Jak se jmenoval člověk neandertálský? (pomoc najdeš na straně 55)

Jak se jmenuje kapitola o nemocném chlapci?

1., Jsi v knihovně poprvé? Pokud ano, můžeš si nechat zřídit čtenářskou kartičku. Je důležité, abys znal následující věci. Vyzkoušej si takovou přihlášku vyplnit.

Příjmení:	Jméno:
Datum narození:	Muž/žena (zakroužkujte)
Adresa - ulice a číslo:	Stát:
Okres:	PSČ (poštovní směrovací číslo):

2., Kartičku už máš. Dalším koho v knihovně potkáš je knihovník, má za úkol rovnat knížky podle abecedy. Staň se knihovníkem a porovnej, pomocí čísel, knížky podle příjmení autorů.

2	Václav Čtvrtek: Pohádky z pařezové chaloupky
4	Jiří Kolář: Z deníku kocoura Modroočka
5	Astrid Lindgrenová: Děti z Bullerbynu
3	Karel Jaromír Erben: Pohádky
1	Rudolf Čechura: Maxipes Fík
8	Karel Poláček: Bylo nás pět
6	Miloš Macourek: Mach a Šebestová
7	Božena Němcová: Národní báchorky a pověsti

3., Jsi už zkušený a víš, jak knihy hledat. Proměň se na detektiva a najdi v knihovně knihu od Miloše Macourka (byla o ní zmínka v předešlém úkolu) a odpověz na následující otázky:

Kdo knihu ilustroval? *Adolf Born*

Kolik ptáků sedí na stromě na obrázku ze strany 41? 7

Jak se jmenují hlavní hrdinové této knihy? *Mach, Šebestová (pes Jonatán)*

Jaké je první slovo na stránce 85? *Jednou*

Jak se jmenoval člověk neandertálský? (pomoc najdeš na straně 55) *František Huml*

Jak se jmenuje kapitola o nemocném chlapci? *O tom, jak Mach a Šebestová vyléčili Kropáčkovi angínu*